

DE KLIMAATCRISIS VRAAGT OM MEER AMBITIEUZE EN GEZAMENLIJKE ACTIE

We bevinden ons in een wereldwijde klimaatcrisis. Wetenschappers zijn daar eensgezind over en we zien nu al de sociaal-ruimtelijke gevolgen ervan. Waarom ontbreekt het ons dan aan daadkracht?

Tijdens een online Klimaattop eind januari 2021 in Den Haag stelden de deelnemers een actieagenda op voor klimaatadaptatie. Tijdens de wereldwijde top werd bovendien een "Groningen Science Declaration" overhandigd aan wereldleiders, ondertekend door 3000 wetenschappers uit 130 landen. Daarin wordt onder meer gepleit voor een 'revolutie' in onze lange termijn ruimtelijke planning, naar een planning die klimaatrisico's meeweegt bij de inrichting van onze steden en infrastructuur.

Vijf van de negen kantelpunten die de stabiliteit van ons leefsysteem waarborgen zijn inmiddels bereikt. Als we het komende decennium niet een omslag maken naar een nul-emissie economie, koersen we af op wat wetenschappers 'hot house earth' noemen, met temperatuurstijgingen van 3 tot zelfs 6 graden in 2100. Veranderingen zoals het smelten van de ijskappen, de vertraging van de golfstroom en het afsterven van de koraalriffen beïnvloeden en versterken elkaar en leiden tot onomkeerbare gevolgen. De ruimtelijke effecten van klimaatverandering bedreigen tevens de sociale stabiliteit en verschillen sterk per gebied. We zouden de planeet daarom niet vanuit een territoriaal perspectief, als een verzameling begrensde gebieden moeten bezien, maar als een 'commons', een collectief goed. Zo'n commons bestaat uit een geheel van fysieke en sociale relaties, die we gezamenlijk beheren, uitgaande van planetaire grenzen en maatschappelijke bestaansvoorwaarden.

Waarom ondernemen we dan niet meer actie? Daarbij spelen verschillende 'ontkenningsmechanismen' een rol. We hebben de neiging klimaatverandering zo te kaderen dat dit leidt tot interpretatieve ontkenning ("het zal mijn tijd wel duren") of implicatieve ontkenning ("ik doe zelf al genoeg"). Het is moeilijk om de verregaande impact van klimaatverandering echt tot onszelf te laten doordringen, als we die nog niet aan den lijve ervaren. Ook overheden vinden het lastig om de noodzakelijke keuzes te maken. De belangrijkste motor van de klimaatcrisis is onze verslaving aan fossiel gedreven economische groei, met zijn ingebouwde 'perverse prikkels' die onze CO₂- en methaanuitstoot doen toenemen. Voor het afbouwen van die prikkels is niets minder dan een systeemtransitie nodig.

De volgende voorwaarden maken een gezamenlijke versnelling van transitie mogelijk. Ten eerste vraagt dit een gedragsverandering van burgers op het gebied van consumptie en energiegebruik: minder vliegen, minder vlees eten, en je huis fossielvrij verwarmen bijvoorbeeld. Om transitiekosten te laten dalen, moeten we bovendien reeds ontwikkelde innovaties versneld opschalen en marktrijp maken. Denk daarbij aan energie uit zeewater, waterstof als energiedrager, opslag van energie en warmte, winning van warmte uit de aarde en uit oppervlaktewater, groen gas, en energieneutrale huizen. Alleen CO₂-uitstoot

reduceren is echter niet genoeg om het tij te keren. We dienen ook grote hoeveelheden CO₂ die al in de atmosfeer aanwezig zijn, actief te verwijderen. Ten derde moeten we menselijke vaardigheden en capaciteiten versterken, zodat we de klimaatcrisis niet alleen fysiek, maar ook mentaal en emotioneel het hoofd kunnen bieden, ook wel

'deep adaptation' genoemd. Daarnaast is er nood aan een heldere politieke agenda met een grootschalig natuurherstelprogramma (een plus op het Europese 'rewilding' programma) en ambitieuze doelen voor emissiereductie in sectoren zoals landbouw, energie en transport. Overheden kunnen bedrijven stimuleren klimaatneutraal te werken binnen tien jaar. Dit kan door condities te scheppen middels subsidies en heffingen op vervuilende activiteiten, *green deals*, en ondersteunende regelgeving. De vijfde voorwaarde is een financieel systeem dat duurzame investeringen mogelijk maakt, uitgaat van herverdeling van welvaart, en meer aandacht schenkt aan welzijn en duurzaamheid. Als laatste moeten we de samenwerking verbeteren tussen beleidsniveaus en tussen overheden, bedrijven, burgers en kennisinstellingen.

Invzetten op klimaatvriendelijke actie is nu nodig en heeft wel degelijk zin. Omdat we niet willen dat onze kinderen te maken

krijgen met grote schuldenlasten en het reële scenario van een onleefbare wereld. Om met de woorden van de schrijver Jonathan Franzen te spreken: "zolang je iets hebt om van te houden, heb je iets om op te hopen" en dat vraagt om actie van burgers, ondernemers, wetenschappers en overheden om de genoemde kantelpunten niet te overschrijden. Gelukkig barst het van de initiatieven die laten zien dat duurzaam leven mogelijk is. Laten we ervoor zorgen dat die zich als een positief virus over de wereld gaan verspreiden!

Aanpak klimaatcrisis vereist samenwerking
Bron: Henk van Ruitenbeek, Wageningen

Literatuurselectie

- Climate Adaptation Summit (2021) Summit Paper: Delivering an Adaptation Action Agenda.
- Global Centre on Adaptation (2021) Global Scientists Call for Economic Stimulus to Address Climate Adaptation and COVID.
- The Intergovernmental Panel on Climate Change (2018) Special Report: Global Warming of 1.5°C.
- Bendell, J. (2018) Deep adaptation: a map for navigating climate tragedy. Institute for Leadership and Sustainability (IFLAS). Occasional Papers Volume 2.

Ina Horlings (i.g.horlings@rug.nl) is professor sociale planologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Zij specialiseert zich in plannings- en ontwikkelingsstudies en duurzame ruimtelijke transformaties